

הבל שוחטין

אמר קרא [הכתוב] כפרה אדומה **"ושחט אותה"** (במדבר יט, ג) ונאמרה שם לשון חוקה "זאת חוקת התורה" (שם ב), לומר שבשחיטה — אין [כ]. **בעריפה** — לא, שכל מקום שנאמר "חוקה" הרי זה לעכב. ושואלים: וכל **היכא דכתיב ביה** [וכל מקום שנאמר בו חוקה לא דרשינן [אין דורשים אנו]

באותו ענין קל וחומר, לרבות דברים נוספים? והא [והרי] לגבי יום הכפורים, דכתיב ביה [שנאמר בו] לשון חוקה ("והיתה זאת לכם לחוקת עולם", ויקרא טז, לד), ותניא [ושנויה ברייתא]: נאמר "והקריב וכו' את השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ועשהו חטאת" (שם ט), ולא נאמר "את השעיר לה'" — ללמד: הגורל הוא העושה אותו חטאת, ואין השם שקורא לו "חטאת" עושה אותו חטאת. שאם לא כתוב זה יכול היית לומר, והלא דין הוא: ומה במקום שלא קדש הגורל, בכל שאר הקרבנות, שלא מצאנו שמקדישים אותם על ידי גורל — קדש השם, שהקריב נקרא לפי השם שקורא לו הבעלים, מקום שקדש הגורל, בשעירי יום הכפורים — אינו דין שקדש השם? תלמוד לומר: "ועשהו חטאת", ללמד: הגורל עושה אותו חטאת ואין השם עושה אותו חטאת. ונלמד מכאן: טעמא דכתב רחמנא [הטעם שאין אומרים כן הוא מפני שכתבה התורה] "ועשהו חטאת", הא לאו הכי דרשינן [הרי ללא כן היינו דורשים] קל וחומר, למרות שנאמרה לשון חוקה באותו ענין! ומשיבים: אכן, באופן עקרוני ניתן לדרוש קל וחומר במקום שנאמר חוקה, אלא שבמקרה זה מיעטה רחמנא [מיעטה התורה] לגבי עגלה שנאמר בה "הערופה" (דברים כא, ו), בה' הידיעה, להדגיש: זאת בעריפה ואין אחרת (פרה אדומה) בעריפה. ושואלים: ותהא עגלה כשרה בשחיטה מקל וחומר, ומה פרה אדומה שלא הוכשרה בעריפה — כשרה בשחיטה, עגלה שכשרה בעריפה — אינו דין שהוכשרה בשחיטה? ומשיבים: אמר קרא [הכתוב]: "וערפו" (שם ד), ושוב "העגלה הערופה" (שם ד), לומר: בעריפה — אין [כ]. בשחיטה — לא.

א משנה יש דבר שהוא כשר בכהנים ופסול בלויים, ויש דבר שהוא כשר בלויים ופסול בכהנים.

ב גמרא בפירושה של משנתנו, **תנו רבנן** [שנו חכמים]: **כהנים**, **במומין** — פסולים, כלומר, אם יש בהם מום מהמומים

המנויים בתורה (ויקרא כא, טז—כג) הרי הם פסולים לעבודת המקדש, אבל **בשנים** הם **כשרים**, שכל כהן שאינו קטן כשר לעבודה ללא הגבלה של גיל. ואילו לויים, **במומין** — **כשרים**, שאין המום פוסל אותם לעבודתם במקדש, אבל **בשנים** — **פסולים**, שהם כשרים לעבודה מגיל עשרים וחמש ועד גיל חמשים (במדבר ח, כד—כה). **נמצא שמה שכשר בכהנים פסול בלויים**, ומה שכשר בלויים פסול בכהנים. ושואלים: **מנא הני מילי** [מנין הדברים הללו]? **דתנו רבנן** [ושנו חכמים]: מה שנאמר "זאת אשר ללויים" (במדבר ח, כד) **מה תלמוד לומר?** מדוע הוצרך להדגשה זאת? **לפי שממה שנאמר: "ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד"** (שם כה), **למדנו ללויים שהשנים פוסלין בהם**, ואולם יכול מומין פוסלין

חוקה בדברים הנעשים בחוץ? דהא על כרחך לא כתיב חוקה אלא בדברים הנעשים בפנים, דאי כתיב נמי בדברים הנעשים בחוץ אמאי אצטריך "ועשהו"? אלא ודאי אף על גב דכתיב חוקה דרשינן קל וחומר, ואפילו כתיב נמי בחוץ הוה דרשינן קל וחומר אי לאו דכתיב "ועשהו", ולכך אצטריך "ובזאת". אבל מכל מקום הקשה הרב רבינו מנוח: דמאי פריך? והא לא כתיב חוקה אלא אעבודה, והגרלה לאו עבודה היא! וצריך עיון שם.

עיונים

וחוקה וכל מקום שנאמרה בו לשון חוקה הרי זה לעכב (ראה מנחות יט,א). ובתוס' מובאים דברי ר"ת המדויק מן הגמרא במסכת זבחים (יח,א) שאין הדברים נלמדים מעצם משמעות המלה "חוקה", אלא הלימוד הוא בגיורה שווה ממקור אחר שנאמרה בו חוקה והיא לעכב. אבל הרמב"ן ומפרשים אחרים חלקו על כך, ולדעתם המלה "חוקה" כשלעצמה משמעה הדגשה שהוא חוק שאין לעבור עליו (ראה שפת אמת וחיידושי הגרי"ז מנחות שם).

הגורל עושהו חטאת ואין השם עושהו חטאת שנאמר בשני השעירים של יום הכיפורים: "נתן אהרן על שני השעירים גורלות גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל" (ויקרא טז, ח), וכפי ששינוי במסכת יומא (לז,א) היה הכהן הגדול מכניס ידו לקלפי ומעלה שני גורלות אחד כתוב עליו "לה'" ואחד "לעזאזל", ואם של שם עלה כימינו — השעיר שבימינו היה לה' לחטאת.

וכתוב זה "אשר עלה עליו הגורל ועשהו חטאת" מלמד שגם אם קרא לאחד מן השעירים "חטאת" ולשני "לעזאזל" — אין הדבר מועיל כלל, וצריך לעשות גורל, והוא הקובע.

במקום שלא קדש הגורל קדש השם רש"י דקדק לפרש דבר זה במקרה דומה לשני השעירים של יום הכיפורים — בקרבנות מן העוף, כגון קן (שבו שני עופות) של יולדת חב ובה, שאחד מהם חטאת והאחר עולה, שקורא להם שם בפיו, ומאותה שעה חל עליו הציווי "מוצא שפתוך תשמור ועשית", ואם שינה נמצא עושה חטאת למעלה במזבח, ועולה למטה, שלא כהלכתה, והוא פסול. ולגביהם לא מצאנו שהם נקבעים בגורל, אלא למדו חכמים מן הכתובים (ראה יומא מז,א) שהקביעה איוה מהם לחטאת ואיוה לעולה, נעשית בשעת הקניה על יד הבעלים, שאומרים זה חטאת וזה עולה, או על ידי הכהן בעשייתו, וממילא יש ללמוד מכאן שלא ניתן לעשות זאת על ידי גורל (רשב"א).

חוליץ

כד ע"א

ושחט וחוקה — "ושחט אותה לפניו", וכתיב: "זאת חוקת המורה". וכל היכא דכתיב חוקה — לעיכובא, ואיכא לרצויי מלתא אחריתא צקל וחומר, מי לא דרשינן קל וחומר לרצויי, ועיכובא דחוקה למילי אחרנייתא? הא גבי יום הכפורים — וכתיב חוקה בסוף הפרשה, ואי לאו דכתיב דכתיב גורל: "ונתן אהרן על שני" וגו',

אמר קרא: "ושחט" ו"חוקה", בשחיטה — אין, בעריפה — לא. וכל היכא דכתיב ביה חוקה לא דרשינן קל וחומר? והא גבי יום הכפורים דכתיב ביה חוקה, ותניא: ***"ועשהו חטאת" — הגורל עושה חטאת, ואין השם עושה חטאת.** ונהלא דין הוא: ומה במקום שלא קדש הגורל — קדש השם, מקום שקדש הגורל — אינו דין שקדש השם? תלמוד לומר: **"ועשהו חטאת" — הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת; טעמא דכתב רחמנא: "ועשהו חטאת", הא לאו הכי — דרשינן קל וחומר! — מיעט רחמנא גבי עגלה: "הערופה" — זאת בעריפה ואין אחרת בעריפה. ותהא עגלה פשרה בשחיטה מקל וחומר: ומה פרה שלא הוכשרה בעריפה — פשרה בשחיטה, עגלה שפשרה בעריפה — אינו דין שְהוּכְשָׁרָה בשחיטה? אמר קרא: "וערפו העגלה" — בעריפה אין, בשחיטה לא.**

א משנה **כָּשֶׁר בַּפְּהִינִים — פָּסוּל בַּלְוִיִּם, כָּשֶׁר בַּלְוִיִּם — פָּסוּל בַּפְּהִינִים.**

ב גמרא **יִתְּנוּ רַבָּנַן: כֹּהֲנִים — בְּמוֹמֵין פְּסוּלִים, בְּשָׁנִים כְּשָׁרִים; לְוִיִּם — בְּמוֹמֵין כְּשָׁרִים, בְּשָׁנִים פְּסוּלִים; נִמְצָא כָּשֶׁר בַּפְּהִינִים — פְּסוּל בַּלְוִיִּם, כָּשֶׁר בַּלְוִיִּם — פְּסוּל בַּפְּהִינִים. מָנָא הֵינִי מִיְלִי?**

דִּתְּנוּ רַבָּנַן: "זאת אֲשֶׁר לְלוֹיִם" מה תלמוד לומר?

לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "ומבן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב", לְמַדְּנוּ לְלוֹיִם שֶׁהַשָּׁנִים פּוֹסְלִין בָּהֶם, יָכוֹל מוֹמֵין פּוֹסְלִין

תוספות

אמר קרא ושחט חוקה — אומר רבינו

תם: דמשמע בפרק שני דזבחים (יח,א) דחוקה לא הוי עיכוב ממשמעו, אלא מגזרה שוה, דילפינן התם מגזרה שוה דלא רחוף ידים חילל מגזירה שוה "חוקה" "חוקה" משתויי יין.

ומה במקום שלא קדש הגורל כו' — ואם תאמר: קינים גופייהו מנא לן שלא קדש הגורל? אימא קל וחומר איפכא! ויש לומר: דאיכא שום מיעוט. **טעמא** דכתב רחמנא ועשהו הא לאו הכי דרשינן קל וחומר — תימא: דבפרק "טרף בקלפי" (יומא מז,א) מוקי האי ברייתא כרבי יהודה, משום דסתם

ספרי רבי יהודה היא. ורבי יהודה אית ליה בפרק "הוציאו לוי" דלא כתיב חוקה אלא בדברים הנעשים בפנים בבגדי לבן, והגרלה בחוץ הויא! ואין לומר דשום תנא לא פליג אדרשא ד"ועשהו", ולא פליג עליה רבי נחמיה דאית ליה דכתיב חוקה אנעשה בחוץ, דהא אשכחן רבי שמעון בפרק "טרף בקלפי" (שם מז,א) דסבר דהגרלה לא מיעכבא! ויש לומר: דפריך משום דבפרק "טרף בקלפי" (שם טז,ב) דריש רבי ינאי מ"אשר עלה" "יאשר עלה" תרי זמני לעכב. ופרקי: אלמא דרשינן קל וחומר אף על גב דאיכא עיכובא, (לא אמרת) [אלמא אמרינן] נוקמה "אשר עלה" לדרשא אחריתי משום קל וחומר. והשר מקוצי תירץ: דהתם יליף מדכתיב "זאת" דלא כתיב חוקה אלא בדברים הנעשים בבגדי לבן בפנים. והשתא פריך הכא שפיר: דאי לא דרשינן קל וחומר, אמאי אצטריך "זאת" למעוטי דלא קאי

חוקה בדברים הנעשים בחוץ? דהא על כרחך לא כתיב חוקה אלא בדברים הנעשים בפנים, דאי כתיב נמי בדברים הנעשים בחוץ אמאי אצטריך "ועשהו"? אלא ודאי אף על גב דכתיב חוקה דרשינן קל וחומר, ואפילו כתיב נמי בחוץ הוה דרשינן קל וחומר אי לאו דכתיב "ועשהו", ולכך אצטריך "ובזאת". אבל מכל מקום הקשה הרב רבינו מנוח: דמאי פריך? והא לא כתיב חוקה אלא אעבודה, והגרלה לאו עבודה היא! וצריך עיון שם.

אמר קרא וערפו העגלה רש"י פירש כי הלימוד הוא ממה ששנה עליה הכתוב, לעכב. ואכן, כמעט בכל כתבי היד ובדפוסים הישנים הגרסה כאן, וברש"י: "וערפו" "הערופה" — בעריפה אין בשחיטה לא. והדיוק הוא איפוא ממה שלאחר שנאמר "וערפו שם את העגלה" (דברים כא, ד) נאמר "ורחצו את ידיהם על העגלה הערופה" (שם ו), ודי היה שייאמר "על העגלה". וגרסת הגמרא ורש"י לפנינו היא על פי הגהת מהרש"ל, שהבין כי הדיוק הוא ממה שדי היה לומר "וערפו שם בנחל", בלא "את העגלה", שהרי בתחילת הפסוק כבר נאמר "והורידו את העגלה" (וראה תורת חיים).

אורה ההלכה

הגורל עושה חטאת ואין השם עושה חטאת ההגרלה בשני שעירי יום הכיפורים מעכבת, שהגורל עושה את הקרבן חטאת. (רמב"ם ספר עבודה הלכות עבודת יום הכיפורים פ"ג ה"ג). **כהנים במומין פסולים** כל כהן שיש בו מום בין מום קבוע בין מום עובר לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים. עבר ונכנס לוקה אף על פי שלא עבר, ואם עבר במקדש — פסל וחילל את עבודה. (רמב"ם ספר עבודה הלכות ביאת מקדש פ"ו ה"א).

לויים בשנים כן לוי אינו נכנס לעבודה עד שיוגיל ויהא איש (כלומר, רק קטן פסול לעבודה). וכן מה שנאמר בתורה בלויים "ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה" אינו אלא בזמן שהיו נושאים את המקדש ממקום למקום. אבל לדורות אין הלוי נפסל בשנים ולא במומים אלא בקול, כשיתקלקל קולו מחמת זקנה. כברייתות המובאות להלן. (ראה ר"י קורקוס, רדב"ז, כס"מ). (רמב"ם ספר עבודה הלכות כלי המקדש פ"ג ה"ז—ח).

ומה כהנים שאין השנים פוסלין בהם — כדיליף לקמיה: "אשר ללוים" ולא אשר לכהנים. זאת אשר ללוים — כוליה ימירא הוא, דכולה פרשתא צלוים היא, והוה ליה למכתב: "מִן חֶמֶשׁ וְעֶשְׂרִים" כו'. יכול אף בשילה ובית עולמים — שאין עבודה לויס אלא שוערים ומשוררים, יהו נפסלין בשנים? לתלמוד —

ללמוד הלכות עבודה. שלא ראה סימן יפה — לומד ושוכחו. רבי יוסי אומר בשלשה שנים — לריך שיהא רואה סימן יפה נמשנתו. דתקיפין — להוריד המשכן לפרקו ולנטותו, להעמיד קרסיו וקרשיו, והשיר לקרן, צפה וכללי. משיביא שתי שערות — אצל מקמי הכי לא, כדיליף לקמן: "איש איש מורעך" וגו'. במה דברים אמורים — שהשנים פוסלות זמן. ירושלים נקראת "צית עולמים", למשמרתה לא היתה אחיה היתר לשאר מקומות, אצל קדוש שילה היתה אחיה היתר לנמות, כל ימי נוב וגבעון.

תוספות

זאת ללוים ולא אחרת ללוים — תימה: דבפרק "כיצד הרגל" (בבא קמא כד,א) דריש מ"זאת תהיה טומאתו" למעוטי זבה מראיות. ופריך: ואימא למעוטי זב מימים; ומשני: קאי בראיות — ממעט ראיות, קאי בראיות — ממעט ימים? ואמאי לא קאמר: קאי בזב ממעט זב, קאי בזב וממעט זבה? דהכי מסתבר טפי, כדמשמע פשטיה דקרא "וזאת תהיה טומאתו" ולא אחרת, כדדרשינן הכא: זאת ללוים ולא אחרת ללוים! ויש לומר: דהכא נמי הוה דרשינן "זאת אשר ללוים" ולא לכהנים, אי לאו דדריש ליה מ"אשר ללוים". אי נמי, הכא דרשינן הכי משום דמוכיר ללוים בקרא. אבל התם, אי למעוטי זב קא אתי — הוה ליה למכתב "זאת" שהיא טומאת הזב להזכיר הזב בקרא. ורבינו יצחק תירץ: דזב וזבה שם אחד הוא, ולהכי לא שייך למימר: קאי בזב ממעט זב כו', דכך יש לי למעט זבה כמו זב.

יכול אף בשילה ובית עולמים כן — משמע: דאי לאו מיעוט הוה גמרי מהדדי. וכן בריש עירובין (ב,א) דפריך: והא קרא במשכן כתיב! ומשני: אשכחן מקדש דאיקרי "משכן" ומשכן דאיקרי "מקדש". ותימה: דבפרק "ידיעות" (שבועות טו,ב) משמע דלא גמרינן מהדדי אי לאו דכתיב תרי קראי. דקאמר התם: לכתוב או אידי ואידי "מקדש", או אידי ואידי "משכן". וכן בסוטה בפרק "היה מביא" (טו,א) מצריך תרי קראי לאתויי שילה ובית עולמים, ובפרק "שני שעירי" (יומא טו,ב) גבי "מדבר" "המדברה", ובפרק "טרף בקלפי" (שם מד,א) גבי "וכל אדם לא יהיה באהל מועד", ובפרק "הוציאו לוי" (שם נג,א) גבי מעלה עשן! ותירץ הרב רבינו נתנאל: דבעירובין לא צריך קרא למקדש, דעיקר דרשא באה על המקדש, דבמשכן לא היו דלתות. והא דהכא — סברא היא, אם לא היה הפסוק, שיפסלו אף בשילה ובית עולמים, הואיל ואינו תלוי בקדושת המשכן.

עולמים אין הלויים נפסלין בשנים, אלא בקול, כאשר אינם יכולים לשיר

בהם גם כן? ולכאורה דין הוא שנאמר כן: ומה כהנים שאין השנים פוסלין בהן, שלא הזכיר זאת הכתוב — מומין פוסלין בהן, לויים שהשנים פוסלין בהם — אינו דין שיהו גם מומין פוסלין בהם? תלמוד לומר: "זאת אשר ללוים", "זאת" הרי היא לשון דיוק וצמצום — זאת, פסול שנים יש ללוים, ואין אחרת, פסול מום ללוים. ומצד שני, יכול יהו הכהנים פסולין בשנים? ולכאורה, הלא דין הוא שנאמר כן: ומה לויים שאין מומין פוסלין בהם — בכל זאת שנים פוסלין בהם, כהנים שהמומין פוסלין בהם — אינו דין שיהו שנים פוסלין בהם? תלמוד לומר: "אשר ללוים" — ולא אשר לכהנים. יכול אף במשכן שהיה בשילה ובבית עולמים (בית המקדש שבירושלים) הדין כן, שהלויים נפסלים בשנים? תלמוד לומר במקום אחר ביחס ללוים: "מבן שלושים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבוד עבודה עבודה (כגון שירה על הקרבן) ועבודת משא" (שם ד, מז), להקיש את שני סוגי עבודות הלויים זו לזו, כאומר: לא אמרתי שהם פסולים בשנים, אלא בזמן שהעבודה בכתף, כלומר, בזמן שהם צריכים לשאת את המשכן ממקום למקום. ובשילה, כמו בירושלים, היה משכן קבוע של אבנים. אגב הזכרת כתוב זה בענין תחילת עבודת הלויים, מעירים: כתוב אחד אומר: "מבן חמש ועשרים שנה ומעלה" (שם ח, כד), וכתוב אחד אומר: "מבן שלשים" (שם ד, מז), אי אפשר לומר שלשים — שהרי כבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר עשרים וחמש — שהרי כבר נאמר שלשים, הא כיצד? חמש ועשרים הוא הזמן לתלמוד, וללמוד ולהתלמד בעבודת הלויים, ובשנת שלשים הוא הזמן לעבודה ממש. מכאן רמז לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים, שלומד ואינו מבין חזק כראוי — שוב אינו רואה. ר' יוסי אומר: שלש שנים הן הזמן הנצרך לתלמיד, לראות אם הוא מצליח בלימודיו, מניין? שנאמר בדניאל וחבריו, שצויה מלך בבל: "ולגדלם שנים שלש" (דניאל א, ה), ומטרת אותן זמן היתה "וללמדם ספר ולשון כשדים" (שם ד, ו) ומעירים: ואידך [והאחר], שאומר [שהיא קלה] ללימוד למי שמדבר בשפה העברית, שהיא דומה לה. ואילו אידך [האחר], ר' יוסי שלמד משם ולא מן הלויים, אומר: שאני [שונות] הלכות עבודה, דתקיפין [שהן קשות יותר], אבל בלימודים אחרים די בשלוש שנים. תנו רבנן [שנו חכמים]: כהן משיביא שתי שערות במקום הערוה, משיגיע לבגרות, עד שיוקין — כשר לעבודה, ומומין פוסלין בו. ואילו כן לוי מבן שלשים ועד בן חמשים כשר לעבודה, ושנים פוסלין בו. במה דברים אמורים? באהל מועד שבמדבר, אבל בשילה ובבית כראוי עם אחיהם. אמר ר' יוסי: מאי קרא [מהו המקרא] המלמד על כך?

לראות אם הוא מצליח בלימודיו, מניין? שנאמר בדניאל וחבריו, שצויה מלך בבל: "ולגדלם שנים שלש" (דניאל א, ה), ומטרת אותן זמן היתה "וללמדם ספר ולשון כשדים" (שם ד, ו) ומעירים: ואידך [והאחר], שאומר [שהיא קלה] ללימוד למי שמדבר בשפה העברית, שהיא דומה לה. ואילו אידך [האחר], ר' יוסי שלמד משם ולא מן הלויים, אומר: שאני [שונות] הלכות עבודה, דתקיפין [שהן קשות יותר], אבל בלימודים אחרים די בשלוש שנים. תנו רבנן [שנו חכמים]: כהן משיביא שתי שערות במקום הערוה, משיגיע לבגרות, עד שיוקין — כשר לעבודה, ומומין פוסלין בו. ואילו כן לוי מבן שלשים ועד בן חמשים כשר לעבודה, ושנים פוסלין בו. במה דברים אמורים? באהל מועד שבמדבר, אבל בשילה ובבית כראוי עם אחיהם. אמר ר' יוסי: מאי קרא [מהו המקרא] המלמד על כך?

על התורה במדבר ד, ב) ובטעם הדבר שהלויים פסולים לשמש כמשוררים לאחר גיל חמישים, כתב רמב"ן כי הואיל והיו רגילים במדבר במסע לא היו מאפשרים ללוים שלמעלה מגיל חמישים לשיר, כדי שלא יבואו לעבוד במשא (השגות לסי'מ לרמב"ם שורש שלישי). וכן ביחס לתחילת גיל העבודה מסופר בדברי הימים (א כג, כה), שאף שמתחילה נמנו הלויים מבן שלושים שנה, פקד אותם דוד מבן עשרים שנה ומעלה, מפני שכבר לא היתה עליהם עבודת המשא (ראה רמב"ן על התורה במדבר ח, כד—כה). ועיי"ש משמש עולה כי הביטוי "עבודה בכתף" נאמר כאן בדווקא, ומדובר כאן על עבודת בני קתה, שהיו נושאים את כלי המשכן על כתפיהם). ומכל מקום, מוסכם כי לא נאסרה על הלויים שלמעלה מגיל חמשים אלא השירה, כמו הנשיאה בכתף. אבל דברים אחרים היו עושים, כלשון הכתוב "...ולא יעבוד עוד. ושרת את אחיו באהל מועד לשמור משמרת" (במדבר ח, כה—כו), ופירוש בספרי שמלבד השמירה חזר גם לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון, שהיא פירוק והקמת המשכן ונשיאה בעלות. עשרים וחמש לתלמוד וכתב רמב"ן בפירושו לתורה, כי כך מדויקת לשון הכתוב "מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבוא לצבוא צבא" (ולא "לעבוד עבודה" כמו שנאמר ביחס לבן שלושים). וכוונתו "שיבוא להיקהל בנהלים בעבודת אהל מועד, שיעמוד עמה ויראה תמיד עבודתם ביום ובלילה, כדי שילמוד הלכות עבודה בתלמוד ובמעשה". הלכות עבודה דתקיפין שהן קשות ללימוד, מפני שיש בהן ענינים מרובים: להוריד המשכן, לפרקו ולנטותו, להעמיד קרסיו וקרשיו, והשיר לקרבן בפה ובכלי (רשי"י, ראה רש"י). בשילה ובבית עולמים אין נפסלין אלא בקול. ומובן שבמדבר גם כן היו נפסלים בקול, שגם זו היתה עבודתם, כפי שמדייקים תנאים ואמוראים מפסוקי התורה (ראה ערכין יא,א), וכי איזה שירים שרו בשילה אם לא אותו שיר שהיו שרים במדבר (ערכי תנאים ואמוראים).

אורה ההלכה

חמש ועשרים לתלמוד ושלושים לעבודה. אין בן לוי נכנס לעורה לעבודתו עד שילמודהו אותה חמש שנים תחילה. וראה להלן. (רמב"ם ספר עבודה הלכות כלי המקדש פ"ג ה"ז).

- מסורת הש"ס
ה. ראה ספרי במדבר ד, כו.
ו. (בשינוי) תוספתא שקלים פ"ג כו. ספרי במדבר ח, כד. במדבר"ר פ"ד יב. שם פ"ו ג. (כל הענין) ילק"ש תורה תשיט. ילק"ש נ"ד תתרט.
ז. תוספתא שקלים שם. במדבר"ר פ"ו ג.
ח. תוספתא חולין פ"א טו. ילק"ש תורה תשיט. שם נ"ד תתרפג.
ט. תוספתא שם. ספרי במדבר ח, כו. במדבר"ר פ"ו ח.
י. ילק"ש תורה תשיט. שם נ"ד תתרפג.

גרסות

יכול יהו הכהנים פסולין בשנים והלא דין הוא בכתה"י ועוד: אשר ללוים ולא לכהנים שיכול והלא דין הוא.
תלמוד כן הוא בכתה"י ובדפו"י, ובדפוטים המאוחרים נשתנה על ידי הצנזור ל: ללמוד.
מכאן לתלמוד יש בכתה"י ובדפו"י: מכאן לתלמוד חכם.

אמר רבי יוסי מאי קרא בכתה"י ועוד ובילקוטי: אמר רבי אסי מאי קראה.

מסורת הש"ס

- א. מקוואות פ"ח מ"ד. נדה מג.א.
- ב. ירושלמי סוכה פ"ג הי"ב. תוספתא חגיגה פ"א ג. ילקי"ש נ"ד תתרטז (על הענין). וראה מגילה כד,א.
- ג. (בשינוי) ירושלמי שם. תוספתא חגיגה פ"א ג. שם זבחים פ"יא ו.
- ד. (כחלק מדברי רבי) ירושלמי שם. תוספתא שם ושם.
- ה. יבמות פ"ג, חולין כד,ב. בכורות ד,א. תמיד כז,א. ירושלמי מע"ש פ"ה ה"ג. ירושלמי סוטה פ"ז הי"א. ילקי"ש תורה תרפט. תשנח. תתקטו. ילקי"ש נ"ד תתרטז.
- ו. (בשינוי) תוי"כ ויקרא כא, יז. ילקי"ש תורה תרלא.

גרסות

למחצצים במקרא כך הכתיב, והקרי: **למחצרים**. **לכשיטיל טמא** בכתי"י ובמקבילות: **לכשיטיל מים טמא**. **בחולה ובזקן טמא בילד ובבריא טהור** יש בכתי"י: **בחולה וזקן טמא בילד טהור** וראה רבינו גרשום ודק"ס. **ילד עד כמה** יש בכתי"י: **עד כמה**. **ויעמידו הלויים** במקרא: **ויעמידו את הלויים** וכן הגיהו בדפוסים החדשים. **והא קרא בלויים** בכתי"י ועוד: **והא קרא בלויים**.

החיים

בעל קרי שטבל ולא הטיל מים וכו' הוצאת הורע נגרמת על ידי התכווציות שריריות חזקות הגורמות לפליטה בכח של נוזל הזרע. במקרים של חולשה, כגון זקנה או חולי, ההתכווציות חלשות יותר, ולכן פליטת הזרע אינה שלמה.

אישים

ר' חנינא הוא ר' חנינא בר חמא אשר חי בדור המעבר בין התנאים והאמוראים. מוצאו של ר' חנינא היה מבבל, אך בגיל צעיר למד בארץ ישראל, ושם הספיק עוד ללמוד תורה מפי רבי יהודה הנשיא, אשר חיבבו ביותר ואמר עליו "לית דין בר ש"י" (אין ר' אדם, אלא מלאך). ר' חנינא קיבל שם מפי תלמידי רבי הגדולים וביחוד מר' חייא. רבי ציוה בשעת פטירתו כי ר' חנינא ישב בראש הישיבה אחרי, ואולם ר' חנינא בענותו לא קיבל את המינוי מיד כל עוד חי חבירו הקשיש ממנו, ר' אפס. ר' חנינא נחשב בין החריפים בדורו ועם זאת היה מפורסם בצידוקו ובחסידותו. דברי תורתו בהלכה ובאגדה מצויים לרוב בשני התלמודים, וכיוון שהאריך ימים הרבה ונשאר שלם בבריאותו עד ימי זקנתו היו לו תלמידים רבים מדורות שונים. גם ר' יהושע בן לוי היה לו כתלמיד חבר. וביותר נהנה מגדולתו של ר' יוחנן שהיה תלמידו במשך שנים רבות. ר' חנינא חי בעיר ציפורי ושם עסק במסחר בדבש, ממנו נתעשר ונהנה בית מדרש גדול.

"ויהי כאשר למחצצים ולמשוררים להשמיע קול אחד" (דברי הימים ב ה, ג), משמע שהלויים צריכים להיות כולם מסוגלים לשיר בקול אחד, ומי שאינו יכול לשיר עוד כאחד מהם הרי הוא פסול. שנינו שהכהן כשר לעבודה עד שיזקין. ושואלים: עד כמה? מהי הגדרת זיקנה לענין זה? אמר רבי אלעא אמר ר' חנינא: עד שירתת, שידיו ורגליו רועדות. ועוד בענין הגדרת זיקנה תנן התם (שנינו שם) במסכת מקואות: בעל קרי שטבל ולא הטיל מים קודם שטבל, לכשיטיל מים אחרי כן – טמא, משום שמקצת משכבת הזרע נשאר בגופו, ויצא עם מי הרגלים, ובכך חזר ונטמא. ר' יוסי אומר: דווקא בחולה ובזקן – הרי הוא טמא כשלא הטיל מים לפני הטבילה, אבל בילד (שאינו זקן) ובבריא – טהור, משום מפני שמתחילה יצאה ממנו כל שכבת הזרע ככה. ושואלים: ילד עד כמה? עד מתי הוא נחשב ילד ולא זקן? אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא: כל זמן שעומד על רגלו אחת ובאותה שעה חולץ מנעלו או נועל מנעלו שברגלו האחרת. ומעירים: אמרו עליו על רבי חנינא עצמו, שהיה בן שמונים שנה והיה עומד על רגלו אחת וחולץ מנעלו ונועל מנעלו. אמר רבי חנינא: חמין שרצה אותי אמי בהם ושמן שסכתני (שסכה אותי) אמי בילדותי הן עמדו לי בעת זקנותי שאשאר בשלימות הבריאות. ועוד בענין הגיל הראוי לעבודה תנו רבנן [שנו חכמים]: מי שנתמלא זקנו, ראוי ליעשות שליח ציבור לעניינים שונים, ולירד לפני התיבה ולהתפלל, ואם היה כהן – לישא את כפיו ולברך את העם. מאימתי כשר ההכהן לעבודה? משיביא שתי שערות במקום הערוה, שאז הוא נחשב גדול. רבי אומר, אומר אני: אינו כשר לעבודה עד שיהא בן עשרים. אמר

רב חסדא: מאי טעמא [מה הטעם] של רבי? **דכתיב** [שנאמר]: "ויעמידו את הלויים מבן עשרים שנה ומעלה לנצח על מלאכת בית ה'" (עזרא ג, ח). **ואידך** [והאחר, התנא הראשון]. מדוע אינו לומד מכאן? לדעתו **לנצח על מלאכת בית ה'**, שאני [שונה]. שצריך לזה איש בוגר, אבל לעבוד עבודה אחרת הוא יכול כבר מזמן שמגיע לבגרות גופנית. ושואלים: וכיצד למדים מכאן לכהנים? והא אי קרא [והרי מקרא זה] **בלויים כתיב** [נאמר]! ומשיבים: צריכים לפרש אותו ככירי ר' יהושע בן לוי, שאמר רבי יהושע בן לוי לענין אחר: **בעשרים וארבעה מקומות במקרא נקראו כהנים "לויים"**, וזה אחד מהן: "והכהנים הלויים בני צדוק" (יהזקאל זה תנו רבנן [שנו חכמים]: נאמר בפרשת הכהנים הפסולים לעבודה: "דבר לחם א־להיו" (ויקרא כא, יז), **מכאן**, ממה שהקדים הכתוב ואמר "איש",

ויהי כאשר – אפילו זקנים נמשמע. קול אחד – שצריכין לנשס את קולם שיהא נראה כקול אחד. שירתת – ידו ורגלו רותפתין מאין כח. ולא הטיל מים – קודם טבילה. לכשיטיל מים טמא – שמה נשאר נפי האמה לתמוך קרי, ויוצא עם מי רגלים. ושכבת זרע מנומאה בכל שהוא אפילו נכעין מרלה, כדתנן נמשכת נדה (מ,א). בילד ובבריא טהור – דמעיקרא נפיק כוליה. שליח ציבור – לכל זרכיהס, לתקוע שופר ולגדות ולמנות פרנס. משיביא שתי שערות – אכל קטן לא, דכמינ: "איש מורעך" כלקמן. לנצח שאני – דמשמע: לעבוד עבודות כבוד הנרכות ילוח. והא האי קרא בלויים כתיב – ואמנן נהו לאון נפסלים אלא נקולו וזה אחד מהם והכהנים הלויים בני צדוק – דעל כהנן דזוק כהן הוה, וקרי לכו לנצח "לויים" על שם שמצטט לוי הס. ואני שמעתי לשון "לויים" – שמשום כמו (נמדבר יח): "וילוו עליך" וגו'. איש ולא קטן – דהכי משמע: איש הוא דנצח מומא לאיפסולו, ואשר יהיה צו מוס לא יגש, הא קטן – אפילו מס לא יגש.

תוספות

נתמלא זקנו ראוי ליעשות שליח ציבור ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו – תימה: דברק "הקורא את המגילה" (מגילה כד,א) אמרין: קטן קורא בתורה, ואינו פורס על שמע ולא יורד לפני התיבה ולא נושא את כפיו. משמע: הא הביא שתי שערות יורד לפני התיבה ונושא את כפיו! ויש לומר: דכשהביא שני שערות יכול לירד לפני התיבה, אבל ליעשות שליח ציבור קבוע, או להתפלל בתעניות ובמעמדות – אינו נעשה עד שיתמלא זקנו, כדאמרין במסכת תענית (טו,א): אין מורידין לפני התיבה אלא זקן ורגיל. ואם תאמר: דבסוף "לולב הגזול" (סוכה מב,א) משמע דאפילו קטן נושא את כפיו. דאמרין: קטן שיועד לישא את כפיו ובקונטרס פירש: לאו דוקא קטן, אלא מיירי כשהביא שתי שערות. ולא משמע הכי, אלא קטן ממש, דומיא דקטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה, והיודע לשחוט אוכלין משחיתותו, דמוקי לה בגדול עומד על גביו! ויש לומר: דהא דקטן נושא את כפיו – היינו עם הגדולים, כדאמרין גבי שיר: בין רגלי הלויים היו עומדין וצערי הלויים היו נקראים, בפרק "אין בערכין" (ערכין ג,ג). אבל בפני עצמו אינו נושא את כפיו עד שיביא שתי שערות.

מד, טו), וגם הפסוק שאנו עוסקים בו הוא בין אותם מקומות. ועוד בענין אל אהרן וכו' איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מוס לא יקרב להקריב אמר רבי אלעזר: קטן פסול לעבודה, ואפילו היה תם שלם בלא מום.

שאם ביחס ללויים, הביטוי "לנצח" נאמר אצלם על השירה והנגון, כמו "למנצח" בראש כמה מזמורים בספר תהלים, וכפי שכתבו המפרשים לפסוק זה. והא האי קרא בלויים כתיב והסביר רש"י כי אף שהלויים כשרים לבאורה רק מבן שלשים ומעלה, הרי נאמר לעיל שבבית עולמים אין הלויים נפסלים אלא בקול, ואם כן גם מי שלא הגיע לגיל שלשים כשר לעבודה. ורש"י התקשה בדבר מן הכתוב בדברי הימים (א כג, כח), שעוסק בוודאי בלויים, ואומר גם עליהם "מבן עשרים שנה ומעלה" (א כג, כז). ונראה כי דבר זה היה תקנה של דוד, ובעיקרו של דבר כל לוי שאינו קטן ראוי לעבודה, כפי שנאמר להלן ביחס לכהן (ראה רמב"ם הלכות כלי המקדש פ"ג ה"ז).

אורה ההלכה

עד שירתת כהן זקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד, הרי הוא בעל מום ופסול לעבודה. (רמב"ם ספר עבודה הלכות ביאת מקדש פ"ז הי"ב). **בעל קרי שטבל וכו'** בעל קרי שטבל ולא הטיל מים קודם שיטבול, כשיטיל מים – נטמא מפני חיצוניו שכבת זרע שאינם יוצאים אלא כשיטיל מים. במה דברים אמורים – בחולה או בזקן, אבל צעיר בריא – טהור, מפני שהוא יורה שכבת זרע בחזקת כחן והיא כולה ניתקת מן האמה. ועד כמה הוא ילד? כל זמן שהוא עומד על רגלו אחת ונועל או חולץ מנעלו. ואם אינו יכול לעשות כן מפני חוליו – הרי זה חולה לענין זה. כדעת ר' יוסי, וכדברי ר' חנינא. (רמב"ם ספר טהרה הלכות שאר אבות הטומאה פ"ה ה"ז).

נתמלא זקנו ראוי ליעשות שליח ציבור וכו' אין ממנים שליח ציבור קבוע אלא את מי שנתמלא זקנו, או מי שהגיע לכלל שנים שראוי שיתמלא זקנו, מפני כבוד הציבור, ואם אין שם אדם מבוגר שיוכל לעבור לפני התיבה, או באקראי – מותר, משהגיע לשלוש עשרה שנה ויום אחד. ובתעניות וכן בראש השנה ויום הכיפורים אפילו באקראי אין מורידים לפני התיבה מי שלא נתמלא זקנו (משני"ב). עפ"י סוגייתו והסוגיה במסכת מגילה כד,א, ראה עינינו. (רמב"ם ספר אהבה הלכות תפילה פ"ח הי"א. שו"ע או"ח נג, ו-ח).

ולישא את כפיו כהן קטן אינו נושא את כפיו לבדו, אלא יחד עם כהנים גדולים, כדי ללמוד להתחזק. ומשהגיע לשלוש עשרה שנה ויום אחד נושא את כפיו אפילו בפני עצמו, ודווקא באקראי בעלמא ולא בקביעות. וכשיתמלא זקנו יכול לישא כפיו בקביעות אפילו יחיד. וכל שהגיע לשנים שראוי להתמלאות זקנו, אף על פי שלא נתמלא, נחשב כמי שנתמלא זקנו. על פי סוגייתו וסוגיות אחרות, ראה בתוס'. (רמב"ם שם פט"ו ה"א וה"ד. שו"ע או"ח קכח, לד).

אבל אין אחיו הכהנים – הוא דאין מניחין אותו, אצל רצון לא פסלוהו. איכא דאמרי הא רבי היא – דלמחר לעיל: אומר אני עד שיהיה פן עשרים. ואשמועינן הכא דרבי גופיה לא פסיל ליה דיעבד ואפילו מדרבנן, אלא שאין אחיו הכהנים מניחין אותו לכתחלה. ואיכא דאמרי לרבי פסול מדרבנן – אפילו

דיעבד עד שיהא פן עשרים. והא – מניחין דמכשיר ליה, אלא שאין אחיו הכהנים מניחין אותו – רצון היא. ואשמועינן דאפילו רצון מודו לכתחלה לא, והא דמכשירו לעיל – דיעבד. אויר – הגיע טומאה לאוירו ולא נגעה. וגבו טהור – אפילו נגעה טומאה נגזו אינו מקבל טומאה נכך. אויר כל הכלים טהור – כל זמן שלא נגעה בהם הטומאה, אף על פי שנתלית באוירו. תוכו – "וכל כלי חרס אשר יפול מהס" וגו'. נאמר תוכו לטמא – כשהכלי מטמא אולכין שצמחו, דכמיז (ויקרא יא): "כל אשר צמחו יטמא". ונאמר תוכו לטמא – כשהכלי מקבל טומאה מן השרץ, דכמיז: "כל אשר יפול מהס אל תוכו". מה תוכו האמור לטמא אף על פי שלא נגע – הכלי למה שצמחו, הוא מטמא כל אולכין ומשקין הנמוינין באוירו, כדמפרש לקמיה. אף תוכו האמור – לענין הולדת טומאה לכלי. אף על פי שלא נגעה – טומאה זו. העידה – דכמיז "כל אשר צמחו".

תוספות

וגבו טהור – היינו דלא מיטמא מגבו. אבל אם נטמא מתוכו – נטמא נמי גבו, ומטמא אחרים. כדאמרינן בתורת כהנים: מרובה מדת דלטמא מליטמא, שכלי חרס מטמא אחרים

מאחוריו ואינו מיטמא מאחוריו. ואמרינן נמי בפרק "על אלו מומין" (בכורות לח,א): כלי חרס נטמא תוכו – נטמא גבו. ונראה דגבו טהור אפילו נגע שרץ ביד שבו, דלא אמר די להכניס בכלי חרס. והא דפריך בריש "העור והרוטב" (חולין קיח,א): ואימא יד להוציא, אבל להכניס לא! ומשני, יד יתירא כתיב: "תנור וכירים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכס" לרבות את הידות – הכי קאמר: לרבות את הידות להוציא, ואייתר יד דזרעים להכניס. אבל יד דתנור וכירים לא מכניס, כדמשמע בתוספתא דכלים, דאמר: אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו, ובהיסט (הזב) על גבי אבן מסמא, ולא חשיב שיש לו טומאה מידו. ועוד, דקרא דמטהר כלי חרס המוקף צמיד פתיל משמע אפילו יש לו ידים. או אינו אלא אם כן נגע – ואם תאמר: והא מדכתב רחמנא "תוכו" ולא תוך תוכו, שמע מינה דמקבל טומאה מאוירו! ויש לומר: דאפילו לא מקבל טומאה מאוירו, כיון דמטמא אחרים מאוירו אצטריך שפיר לאוכלים הנתלים תוך תוכו דטהורין. ומיהו קשה: מדכתב תוכו של זה ולא תוכו של אחר – שמע מינה דמטמאין מאוירן! ויש לומר, דהוה אמינא: אם אינו ענין לטמא – תנהו ענין לטמא; תוכו של זה מטמא אחרים מאוירו, ולא תוכו של אחר. ואי נמי הוה אמינא: תוכו של זה מקבל טומאה במגע, ולא תוכו של אחר. ולא יקבלו טומאה שאר כלים אפילו במגע אלא מגבו. (ולו נראה דקרא קמא [הוין]

מוקמינן שמקבל טומאה מאויר, ולא דרשינן "תוכו של זה ולא תוכו של אחר" אלא אם כן נגע – ו"תוכו" דכתב רחמנא על כרחך למעוטי גבו. ואם תאמר: והא מקרא דצמיד פתיל נפקא! ועוד הקשה הרב רבינו יהודה כהן: אם כלי חרס אינו מקבל טומאה מאויר, למה לי "הוא" דכתיב גבי צמיד פתיל, למימר: הא שאר כלים אפילו מוקפות צמיד פתיל טמאים: הא כיון דכלי חרס אינו מטמא מאוירו, תו ליכא למעבד קל וחומר שלא יהו שאר כלים מיטמאין מגבו אלא מתוכן ובנגיעה! ומיהו, לשינויא קמא שפירשנו לעיל, דהוה אמינא: אם אינו ענין לטמא תנהו ענין לטמא – אתי שפיר, דאכתי איכא קל וחומר שלא יהו שאר כלים מיטמאין מגבו: ומה כלי חרס שמטמא אחרים מאויר אינו מקבל טומאה מגבו, שאר כלים לא כל שכן! אבל למה (דפריד) דהוה אמינא: תוכו של זה מקבל טומאה במגע ולא תוכו של אחר, קשה! ויש לומר: דכל כמה דלא ידעינן דכלי חרס מיטמא מאוירו – לא מציינן למידרש מ"יכל כלי פתוח" הא דרשינן בסמוך: איזהו כלי שטומאתו קודמת לפתחו, והשתא ודאי לא היינו יודעים היאך לדרוש הפסוק.

התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חרדל – לפי מה שמפרש רבינו תם, דאין אוכל מקבל טומאה מדאורייתא פחות מכביצה – לא נקט חרדל דוקא, אלא כלומר, ואפילו מלא ביצים. ונקט חרדל משום דמדרבנן מקבל טומאה בכל שהוא. הקשה רבינו אפרים: מנלן דהיינו מטעם אויר? דלמא הוי מטעם שכלי חרס מצרף כשכולן נוגעין זה בזה, ונוגעין בכלל, אבל נתלים באויר לא! וכי תימא: אם כן צירוף דכתיב גבי קדשים למה לי, דדרשינן (פסחים יט,א) "כך אחת" – הפסוק עשה לכל מה שבכף אחת! איצטריך משום כלי שטף! ויש לומר: מדכתב הכא "כלי" משמע: אפילו נתלה באויר. ועוד, התם דרשינן צירוף מדכתב "אחת", משמע שהכף מצרף ועשה לכל אחת, אבל הכא לא כתיב "אחת".

עיונים

אחיו הכהנים אין מניחין אותו מן הסוגיה משמע כי אין כאן רק תיאור של מציאות, שהכהנים נהגו חומרא מיוחדת (סלסול) בעצמם. אלא יש כאן הוראת הלכה, שלכתחילה אין מניחים אותו לעבוד, משום כבוד השמים וכבוד הציבור, אף על פי שמעיקר הדין הריהו כשר (אשל אברהם. אבל ראה לשון הרמב"ם). אויר כלי חרס טמא כלומר, שאם נפלה טומאה לתוכו, כגון חתיכת נבילה, או אחד משמונה שרצים המטמאים במוות, שהם אב הטומאה, ומטמאים כלים – די שנכנסה לאוירו כדי לטמא את הכלי, והוא נעשה ראשון לטומאה. וכמבואר בכתוב, גם מה שבתוכו של הכלי נטמא בכך, שנאמר "כל אשר בתוכו יטמא" (ויקרא יא, לג). וכבר דיין חכמים, שאין הכוונה שהשרץ הנמצא באויר הכלי מטמא בשוה את הכלי ואת מה שבתוכו, אלא שהכלי נטמא מן השרץ, והוא המטמא את מה שבאוירו, ולכן דוקא אוכלים המצויים בכלי נטמאים, שהם נעשים שני לטומאה, כלשון התורה: "מכל האוכל אשר ייבאל וכו' יטמא, וכל משקה אשר יישתה וכו' יטמא" (שם לד), אבל כלים המצויים בתוכו אינם נטמאים, שאין כלי מטמא כלי (ראה שבת קלח,ב ועוד). עוד כתבו המפרשים שמה שנאמר שכלי חרס נטמא מאוירו, אינו בא למעט טומאת מגע, אלא אם הטומאה נוגעת בתוך כלי חרס הרי הוא טמא (רא"ש בפירוש המשנה במסכת כלים פ"ה מ"ז). וראה עוד קהלת יעקב טהרות סימן ב.

מאימתי הכהן כשר לעבודה? משיביא שתי שערות, אבל אחיו הכהנים אין מניחין אותו לעבוד עד שיהא בן עשרים. ונחלקו בהבנה המדוייקת של ברייתא זו. איכא דאמרי (יש שאומרים): הא [זו] כשיטת רבי היא, שאמר בברייתא לעיל כי הכהן כשר לעבודה משהה שיהא בן עשרים, ומכאן אנו למדים כי קודם לכן אפילו פסול דרבנן לית ליה (שמדברי חכמים אין בודייעבד, אלא שלכתחילה כך צריכים הכהנים לנהוג. ואיכא דאמרי (ויש שאומרים): רבי אית ליה [יש לו] פסול מדרבנן [מדברי סופרים] עד שיהא בן עשרים, והא [וברייתא זו] כשיטת רבנן [חכמים] היא, החולקים על רבי בברייתא, ומכשירים כהן לעבודה משיביא שתי שערות. ולשיטתם לכתחלה הוא שלא יעבוד עד שיהא בן עשרים, כפי ששינוי בברייתא זו, אבל דיעבד – עבודתו כשרה, כפי ששנו לעיל.

א משנה ועוד בסגנון המשניות הקודמות: מה שטהור בכלי חרש – טמא בכל שאר הכלים, כגון כלי מתכת וכלי עץ. ומה שטהור בכל שאר הכלים – טמא בכלי חרש.

ב גמרא בפירוש משנתנו תנו רבנן [שנו חכמים]: אויר (חלל) כלי חרש טמא, שאם נפל דבר טמא, כגון שרץ מת לתוך חללו של כלי חרס – טמא אותו, גם אם לא נגע בו. ואילו גבו, אם נגע שרץ בצידו החיצוני של כלי חרס – הרי הוא טהור. ולהיפך, אויר כל שאר הכלים טהור, שאין הכלי עצמו נטמא כל זמן שלא נגעה בו הטומאה, ואילו גבן טמא, אם נגעה טומאה בגבם. נמצא, שהטהור בכלי חרש,

שנגעה טומאה בגבו – טמא בכל הכלים, והטהור בכל הכלים, שהגיעה טומאה לאוירו – טמא בכלי חרש. ואמרים: מנהני מילי [מנין דברים אלה] שכלי חרס נטמא באוירו ולא מגבו? דתנו רבנן [ששנו חכמים]: נאמר בפרשת השרצים הטמאים: "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא, ואותו תשבורו" (ויקרא יא, לג), ונדייק: "אל תוכו" – ואף על פי שלא נגע בו נטמא הכלי. ויש לשאול, אתה אומר שנטמא באוירו אף על פי שלא נגע? או אינו נטמא אלא אם כן נגע בו השרץ! בתשובה לכך רבי יונתן בן אבטולמוס אומר: נאמר בפסוק זה "תוכו" לענין לטמא, שהכלי מטמא את האוכלים שבתוכו, שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא", ונאמר "תוכו" לענין לטימא, שהכלי עצמו על ידי השרץ שנמצא בתוכו, שנאמר שם: "אשר יפול מהם אל תוכו... ואותו תשבורו", ויש ללמוד בגזירה שווה: מה "תוכו" האמור לטמא מה שבתוכו, הוא אף על פי שלא נגע השרץ בכלי החרס עצמו, אלא נמצא באוירו, אף "תוכו" האמור לטימא הכלי עצמו – אף על פי שלא נגע בו השרץ. ושואלים: והתם [ושם], לטמא אחרים שבתוכו, מנלן [מנין לנו] שהוא מטמא אפילו לא נגע בו השרץ? אמר רבי יונתן: התורה העידה על כלי חרס שכל שבתוכו נטמא

מוקמינן שמקבל טומאה מאויר, ולא דרשינן "תוכו של זה ולא תוכו של אחר" אלא אם כן נגע – ו"תוכו" דכתב רחמנא על כרחך למעוטי גבו. ואם תאמר: והא מקרא דצמיד פתיל נפקא! ועוד הקשה הרב רבינו יהודה כהן: אם כלי חרס אינו מקבל טומאה מאויר, למה לי "הוא" דכתיב גבי צמיד פתיל, למימר: הא שאר כלים אפילו מוקפות צמיד פתיל טמאים: הא כיון דכלי חרס אינו מטמא מאוירו, תו ליכא למעבד קל וחומר שלא יהו שאר כלים מיטמאין מגבו אלא מתוכן ובנגיעה! ומיהו, לשינויא קמא שפירשנו לעיל, דהוה אמינא: אם אינו ענין לטמא תנהו ענין לטמא – אתי שפיר, דאכתי איכא קל וחומר שלא יהו שאר כלים מיטמאין מגבו: ומה כלי חרס שמטמא אחרים מאויר אינו מקבל טומאה מגבו, שאר כלים לא כל שכן! אבל למה (דפריד) דהוה אמינא: תוכו של זה מקבל טומאה במגע ולא תוכו של אחר, קשה! ויש לומר: דכל כמה דלא ידעינן דכלי חרס מיטמא מאוירו – לא מציינן למידרש מ"יכל כלי פתוח" הא דרשינן בסמוך: איזהו כלי שטומאתו קודמת לפתחו, והשתא ודאי לא היינו יודעים היאך לדרוש הפסוק.

התורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חרדל – לפי מה שמפרש רבינו תם, דאין אוכל מקבל טומאה מדאורייתא פחות מכביצה – לא נקט חרדל דוקא, אלא כלומר, ואפילו מלא ביצים. ונקט חרדל משום דמדרבנן מקבל טומאה בכל שהוא. הקשה רבינו אפרים: מנלן דהיינו מטעם אויר? דלמא הוי מטעם שכלי חרס מצרף כשכולן נוגעין זה בזה, ונוגעין בכלל, אבל נתלים באויר לא! וכי תימא: אם כן צירוף דכתיב גבי קדשים למה לי, דדרשינן (פסחים יט,א) "כך אחת" – הפסוק עשה לכל מה שבכף אחת! איצטריך משום כלי שטף! ויש לומר: מדכתב הכא "כלי" משמע: אפילו נתלה באויר. ועוד, התם דרשינן צירוף מדכתב "אחת", משמע שהכף מצרף ועשה לכל אחת, אבל הכא לא כתיב "אחת".

וגבו טהור כלומר, אם נגעה טומאה בגבו – אין הכלי נטמא. אבל כשנטמא מתוכו – גם אחוריו טמאים, לטמא אוכלים ומשקים שנגעו בו (תוס', שלא כהבנת רש"ם במסכת שבת טז,א שכלי חרס אינו מיטמא מאחוריו, גם אם נטמא תוכו). נאמר תוכו לטמא וכו' אף שניסוח הדברים מורה שמדובר בגזירה שווה, וכן נאמר בהמשך הסוגיה (להלן כה,א), כתבו ראשונים כי אין מדובר כאן בגזירה שווה ממש, אלא ב"גילוי מילתא" (ראה רשב"א שם).

אורח ההלכה מאימתי כשר לעבודה כשיגדל הכהן וייעשה איש הריהו כשר לעבודה, אבל אחיו הכהנים לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה. כסתם ברייתא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות כלי המקדש פ"ה ה"טו). טהור בכלי חרש טמא בכל הכלים וכו' אין כלי חרס נטמא אלא מאוירו או בהיסט הזב, אבל לא מאחוריו. נטמא כלי החרס ונכנסו אוכלים ומשקים לאוירו, אף על פי שלא נגעו בו, הרי אלו טמאים. ושאר כלים, משנגעה בהם הטומאה נטמאו, וכשנטמאו אינם מטמאים אוכלים ומשקים עד שיגעו בהם. (רמב"ם ספר טהרה הלכות כלים פ"ג ה"א-ה"ב).

מסורת הש"ס
ז. תוספתא חולין פ"יא כ.
ילק"ש תורה תקמ (כל הסוגיה).
ח. נדה יז,א.

גרסות

אחיו הכהנים אין מניחין אותו בכתה"י ועוד: אין אחיו הכהנים מניחין אותו. אתה אומר אף על פי שלא נגע בכתה"י ועוד משפט זה חסר. אינו אלא אם כן נגע בכתה"י: אינו אלא כשנגע. העידה על כלי חרס בכתה"י נוסף: כל אשר בתוכו יטמא.

